شېئىرىي تىل ۋە سۆز

ئوسمانجان مۇھەممەت پاسئان

ئىنسانىيەتتە، مەڭگۈلۈكلىكتىن ئەنئەنگە، جەۋھەرلىكتىن دائىم يېڭى شەكىلگە ئىگە بولغان بىر تىل لەھزىسى بار، ئۇ بولسىمۇ ــ شېئىردۇر. شېئىر ھېسسىيات بىلەن ئەقىلنىڭ يۈكسەك بىرلىكتىدىن پەيدا بولىدىغان ئۇچىنچى ھال ياكى تۇيغۇن بىرلىكنى كېسىپ ئۆتىدۇ. شۇڭا، ئۇنى ئوقۇغاندا، تۇيۇش ياكى تۇيۇلۇش پائالىيىتى، بىزنىڭ ئوقۇرمەنلىك دەرىجىمىزنى مۇئەييەن دائىرىگە ۋە ئىچكى بېسىمغا ئالغان بولىدۇ، ھەمدە ئاڭا پائالىيەت بوشلۇقى بەلگىلەپ بېرىش ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدۇ.

دېمەك، تۇيۇش ياكى تۇيۇلۇشتىن ئاۋۋال، تۇيغۇنىڭ ھەرقانداق ئەسلەتمە ياكى تارىخىي تۇسۇنى، شۇنداقلا ئوبيېكتىپ خىيال ياكى كەلگۈسى لايىھىنى رەت قىلىدىغانلىقىنى ئېنىقلىۋېلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. تۇيغۇ ماكانىنى زامانغا زەرب بىلەن ئۇرىدۇ - دە، ئۆتمۈش، ھازىر ۋە كەلگۈسىدىن ئىبارەت ئۇچ زامانىنى ئۆزئارا زەنجىرلىگەن ئىدىيال تارىخىيلىق، بوشلۇقتىكى ئۇچ ئۆلچەملىك شەكىلنىڭ چۈۋۈلۈشىدەك، سوزۇلۇۋاتقان ۋە توزۇۋاتقان بىردىنبىر لەھزىگە ئۆزگىرىدۇ ياكى تۇيۇلۇش ئۇرۇنۇشىدىكى شەرەپلىك توزانلارغا ئايلىنىپ كېتىدۇ. يەنە كېلىپ، يېڭى شائىر، تۇيغۇنى ئاتىماستىن، بەلكى ئۇنىڭدا ئاتالغاندىلا، يارىتىش ئىستىكى ئۆز قېنىشىغا ئېرىشىدۇ. مەنسىزلىكمۇ ئەسلىدىكى كونا شەكىلنى يېڭىدىن يېڭى شەكىللەرگە ئۆتۈنۈپ بېرىشكە مەجبۇر بولىدۇ. تۇيغۇنى ئاتاش ئەمەلىيەتتە، ئاتىلىش ياكى جەۋھەر مەسىلىلەرگە قارىتىلغان ئەقلىي ھۆكۈمگە ئېرىشىشنىڭ ئىپادىلىرىدىن بولۇپ، بۇخىل ئىپادە ئىجتىمائىيەت تۇسىدىكى مەقسەتچانلىقنى چىقىش قىلغاچقا، شېئىرىيەت، مەنگە قارىتا ئېلىپ بېرىلغان بۇنداق ئاسىيلىقنى رەت قىلىدۇ. شۇڭا، تۇيغۇر شېئىرىيەت تۈپرىقىدا 1980 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا بارلىققا كېلىپ، ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ئاخىرقى 10 يىلىنىڭ بېشىدا ئەۋجىگە كۆتۈرۈلگەن يېڭى شېئىرىيەت ھەرىكىتىمۇ دەل، ئەنئەنىۋي شېئىرىيەتنىڭ مەقسەتچانلىق خاراكتېرى ھەمدە مەزمۇن مەركەزچىلىكىدەك ھېسسىي باسقۇچىنى يېڭىلاش، شېئىرىي مەنىنى تىرىلدۈرۈش، شۇنداقلا، شېئىرنىڭ نېمىلىكىگە قارىتا كەڭ كۆلەملىك ئويلىنىش مۇھىتى بارلىققا كەلتۈرۈش ئۈچۈن مەيدانغا كەلگەن ئىدى. بۇ يېڭى ئېقىمنى گۈللەندۈرۈشكە كۈچ چىقارغان ئاۋانگارت ئۇستازلارنىڭ بەزىلىرىنىڭ ئىجادىيەت مۇھىتىدا تۇرغۇنلۇق، بېكىنمىچىلىك شەكىللىنىپ قالغان، بىر بۆلۈكلىرى مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئىجادىيەتتىن چېكىنگەنلىكىدىن كېيىن، بىر تۈركۈم ياشلار بۇ ئېقىمنىڭ غوللۇق قەلەمكەشلىرىدىن بولۇپ قالدى ھەمدە شېئىرىيەتتە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇپ گۈزەللىكى يارىتتى. بىراق، بۇ يۈزلىنىشكە ئەگىشىپ، يېڭى شېئىرنى قارىغۇلارچە دورايدىغان، تەقلىد قىلىشتا تاشقىي ئامىللارنى ئاساس قىلىۋالىدىغانلارمۇ كۆپەيىشكە باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن يېڭى شېئىرلارنىڭ ئەسلىدىكى مەنە چۈشەنچىسى ئېتىبارىنىڭ سىرتىدا قېلىپ، سۆزلەرنىڭ گۈڭگىلىقى، مىسرالارنىڭ ئاجايىپ-غارايىپلىقى، يەنى شەكىل جەھەتتىكى يېڭىلىق ئالدىنقى قوغلىشىش نىشانى بولۇپ قالدى. بۇنىڭغا ئەگىشىپ، يېڭى شېئىرىيەت ھەققىدىكى ئاكتىپ يېڭى چۈشەنچىلەر بىلەن پاسسىپ يانداشما قاراشلار ئوتتۇرىسىدىكى ھاڭ بارغانچە چوڭىيىپ كەتتى.

بىزنىڭ يېڭى شېئىرىيەت ھەققىدىكى كونا چۈشەنچىلىرىمىزدە، شېئىرنىڭ «نېمە» لىكىدىن ئاۋۋال «قانداق» لىقى باش كۆتۈرگەن بولغاچقا، تۇيغۇ بىلەن بەزى شېئىرلار ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق كۆۋرۈك بولمايدۇ. يەنە كېلىپ ئۇ تېكىستلەرنىڭ كۆپىنچىسى تۇيغۇغا ئەمەس، يەنىلا ئەنئەنىۋي ھاياجانلىق ئاڭغا، يەنى ھېسسىياتقا ياكى ۋاقتلىق ئەقلىي يەكۈنگە تۇتاشقان بولىدۇ. شۇڭا، بەزى شائىرلار تەرىپىدىن كېڭىيىشچان ئاتالمىغا ئايلىنىۋاتقان «تىل پارچىلاش ھەرىكىتى» ياكى «سۆز ئويۇنى» نىڭ ئەسلى مەنىسىنى كۆرۈپ چىقىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلىدۇ.

ئەسلىدە، ھەقىقىي شېئىر (بىزچە يېڭى شېئىرىيەت) غا نىسبەتەن، «تىل پارچىلاش ھەرىكىتى» نىڭ ئۆزى، بۇ ھەرىكەتنى قوزغاۋاتقان شائىرنىڭ تېخىچە ئەنئەنىۋي شېئىرىيەت تۈپرىقىدا ئىكەنلىكىدىن بېشارەت بېرىدىغان ئۇقۇملار بىرلىكى بولۇپ، بۇ قاراشنى كۈچكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، ئاۋۋال «تىل پارچىلاش ھەرىكىتى» نىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

تىل پارچىلاش ھەرىكىتى ــ ئەنئەنىۋي شېئىرىيەتتىن يېڭى شېئىرىيەتكە كۆچكۈچىلەرنىڭ، تەقلىد قىلىش، ماسلىشىش، ئىچكى قوزۇغدىلىش ۋە بۇ جەريانىدىكى تاشلاپ كېتىلگەن ئەنئەنىۋي قىممەتنىڭ قايتارما تىنجىتىشىدىن ئۇنۇملۇك قوغدىنىش ئۈچۈن تاللىۋالغان ۋاقتلىق ماكان (ئۆتەڭ) ى بولۇپ، كۆچمەنلەرنىڭ بىر قىسمى، بۇ ئۆتەڭگە يېتىپ كەلمەي تۇرۇپلا، سەپەر جەريانىدىكى تۇرلۇك قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بېرەلمەي ۋاقتسىز ئۆلۈپ كېتىدۇ (قەلەمنى تاشلايدۇ). بۇ ئۆتەڭگە ئۇلىشالمغان ھاياتلارنىڭ كۆپىنچىسىمۇ ھېرىپ ھالىدىن كەتكەن، خۇددىنى يوقاتقان، ياكى ئەسلىدىكى كونا ئولتۇرىقىنى سېغىنىپ مەيۈسلۇككە پاتقان بولۇپ، بۇ ئۆتەڭدىن كۆز يەتكۈسىز يىراقلىقتا ئۆزلىرىنى چاقىرىۋاتقان، ئاخىرى بولمايدىغان ئاداققى مەنزىلگە ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە قىيا باققىنىچە، مۇشۇ ماكانىنى يېڭى شېئىرىيەتنىڭ مەنزىلى ياكى ئاخىرقى ماكانى دەپ ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇر

ئەۋلاد گۈزۈچىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

بولىدۇ. بۇنداق ئامالسىزلىق ۋە قاتىقۇيۇقلۇق بىلەن تاللانغان ئاتالمىش «شېئىرىي مەنە» يېڭى شېئىرىيەت كۆزلەۋاتقان «مەنە» دىن تولىمۇ يىراقتا، يەنە كېلىپ، ئەنئەنىۋي «شېئىرىي مەزمۇن» دائىرىسىدە بولغاچقا، شېئىرىي مەنە، ئۇلار تەرىپىدىن تولۇق ئاڭقىرىۋېلىنمايدۇ - دە، يېڭى شېئىرنىڭ نېمىلىكى قوغلىشىلماي، قانداقلىقى كۆككە كۆتۈرۈلىدۇ. شۇڭا، بۇنداق تېكىستلەردە دەبدەبە ۋە سۆز ئويۇنلىرى ئومۇميلىقنى ئىگەللەيدۇ. گۈڭگالىقتىن ئىبارەت تاشقى خۇسۇسىيەت ئاساسىي مىلودىيەگە ئايلىنىپ قالىدۇ. سۆز بىلەن سۆز ئارىسىدىكى نازۇك مۇناسىۋەتلەردە، سۆزلەرنىڭ لۇغەت مەنىلىرىنىڭ ئورنىدىن قوزغىلىشى ياكى يەنە بىر سۆز مەنىسىگە سىلجىش مۇساپىسى نەزەردىن چەتتە قالىدۇ، لېكسىكىلىق مۇناسىۋەت ۋە گراماتىكا ئېتىبارغا ئېلىنمايدۇ.

يېڭى شېئىرىيەتنىڭ ئۆزىگە ئۆرۈنغۇچىلارغا ئەسلىتىدىغان بىرىنچى پارولى ــ «شېئىرنىڭ نېمىلىكى» دۇر. يېڭى شېئىرىيەتكە ئۆرۈنغۇچى ئاۋۋال شېئىرنىڭ «نېمە» لىكىنى ئەسلىيەلىشى كېرەك. ئەگەر ئۇ شېئىرىي مەنىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى تۇيالىسا، يېڭى شېئىرىيەت ئۇنىڭغا ئۇنتۇلغان ئۆزگىچىلىكىنى ياكى ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان نەزەرىدىن ئاستىدا ياشاپ كەلگەن ئەركىنلىك قۇياشىنى قايتۇرۇپ بېرىدۇ. بۇ چاغدا، ئۆزىنىڭ ئۆزگە ئىكەنلىكىنى تۇيغۇچى شائىرنىڭ قارشىسىدىكى كونا ئىجتىمائىي كىملىك ياكى ھەقىقەتنىڭ ئورنىنى، شېئىرلاردا دېيىلىش ئالدىدا تۇرغان «مەنە» ئىگىلىگەن بولىدۇ. بۇنىڭغا گۇۋاھ بولغان شائىرمۇ، ئىپادىلىگۈچىلىك سالاھىيىتىدىن ھالقىپ، ياراتقۇچىلىق شەرىپىنىڭ ھەقدارىغا ئايلىنىدۇ. بىز ئۇلۇغلاۋاتقان ھەقىقىي مەنىدىكى شېئىر، مانا مۇشۇ يەردىن باشلىنىدۇ.

شېئىرىي تىلدىكى «پەلسەپىۋىلىك» بولسا، ئەنئەنىۋي شېئىرىيەتكە نىسبەتەن، ھازىرغا، ئۆتكەن زامان چۈشەنچىسى ئارقىلىق ئىنكاس قايتۇرۇشتىن ئىبارەت قايتىلاش تراگېدىيىسىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. چۈنكى، ئەنئەنىۋي ئوقۇرمەن شېئىردىن «پەلسەپىۋي پىكىر» ئىزدەش ئۈچۈن ئاۋۋال پەلسەپىگە، ئاندىن شېئىرغا خىيانەت قىلىدۇ. چۈنكى، پىكىر ــ كىشىلەرنىڭ شەيئى ۋە ھادىسىلەرگە قايتۇرغان ساددا ئىنكاسى بولۇپ، ئۇنىڭدا پەلسەپىۋىلىك بولمايدۇ. پەلسەپە بىلىمەسلىكتىن باشلىنىدۇ، پىكىر بولسا، ھۆكۈمنىڭ ئاددىي شەكىللىرىدىن بىرى. ئۇ، مۇئەييەن چەك ئارقىلىق ئۆز گەۋدىسىنى تۇرغۇزىدۇ ۋە بىلىمگە ئوخشاشقا ئىنتىلىدۇ. پەلسەپە ئەقىلنىڭ رادىكال خاراكتېرىنى گۇمان ئارقىلىق كۆچلەندۈرىدۇ. شۇڭا، بىز، تىلدىن «پەلسەپىۋي پىكىر» ئىزدەلگەن شېئىرلارنى ئوقۇرمەنلىك نۇقتىسىدا ھەقىقەتەن ئەقلىي يەكۈنلەر تىزمىسىغا ئۆتكۈزۈپ قويۇشقا مەجبۇرمىز. يەنە كېلىپ، تۇيغۇ ــ ئەقىل بىلەن ھېسسىياتنىڭ يۇكسەك بىرلىكى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە، ئەقىل ھەقىقەتنى نىشان قىلسا، ھېسسىيات ئىشەنچنى مەركەز قىلىدۇ. تۇيغۇ شېئىر ئارقىلىق ئالدىنقى ئىككىسى ئېرىشىمەكچى بولغان نەرسە (مۇددىئا)نىڭ يوقلۇقىنى جاكارلىغاندىن سىرت، ئۇنى ئۆزى خالىغانچە ياساپ چىقىدۇ. بۇ نۇقتىدا، شائىرنى تىل باياۋىنىدىكى ئازغۇنغا ياكى تەنھا سەييياھقا ئوخشىتىش تامامەن مۇمكىن.

ۋەھالەنكى، «تىل پارچىلاش ھەرىكىتى» دە تۇرغۇچىلار، ئەنئەنىۋي قىممەتلەرنىڭ بىردىنبىر ھاميىسى سانالغان كونا كىملىك ياكى مەۋجۇت ھەقىقەتنى يېڭى تىل مۇناسىۋەتلىرى ئارقىلىق بېزەيدۇ، ئۇلارغا ۋىجدانەن جاۋاب قايتۇرىدۇ. ئۇلار قارىماققا، ئۆزىنى تىلغا تولۇق تاپشۇرغاندەك قىلغان بىلەن، شېئىردا ھەرگىز غايىپ بولمايدۇ. ھەرىبىر مىسرا، ھەر بىر سۆزدە ئۇلارنىڭ ۋاستىگە ئايلانغان ھېسسىياتى ياكى ماشىنىلاشقان ئەقلى ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، ئوقۇرمەننى پىكىر قىلىشتىن، تۇيۇشتىن مەھرۇم قالدۇرۇپ، ئۆزىگە تەۋەلەندۈرۈپ ماڭىدۇ. شۇڭا، «تىل پارچىلاش ھەرىكىتى» قوزغىغۇچىلار ياكى «سۆز ئويۇنى» ئوينىغۇچىلارنى، ئەسلىدىنلا بار بولغان كونا مەزمۇننى يېڭىلاپ تەكرارلىغۇچىلار، يېڭى مەدھىيىچىلەر، شەكىلدە ئۆزگەرتىش ئېلىپ بارغان گۈڭگا شۇئارۋازلار دەپ تەنقىدلەشكىمۇ بولىدۇ. چۈنكى، ئۇلار شېئىرىي تىلدىكى گۈڭگالىقتىن پايدىلىنىپ، يېڭى مەنە يارىتىش ئەمەس بەلكى، بار بولغان مەنىنى يوشۇرۇش مەقسىتىگە يېتىدۇ. بۇنداق پوزىتسىيە، تىلنى مەۋجۇدىيەتنىڭ بىرخىل شەكلى ياكى ياراتقۇچىسى، يەنى غايە دەپ قارايدىغان يېڭى شېئىرىيەت تەرەپدارلىرى بىلەن، شېئىرىي تىلنى ــ مۇئەييەن بىر مەزمۇن ياكى كونكېرىت پىكىرنى سەنئەتلىك ئىپادىلەيدىغان ۋاستە، دەپ قارايدىغان يېڭى ئەنئەنىچىلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئىنچىكە پەرقنى تولۇق ئېچىپ تاشلايدۇ.

شۇنداقتىمۇ، بۇ خىل ئايرىمىلىقنى مۇئەييەنلەشتۈرۈشتىن ئاۋۋال، تىلنى پارچىلاش ياكى سۆزنى ئويۇنلاشتۇرۇش لىنىيەسىدە ئۇزۇلۇكسىز يېڭىلىنىۋاتقان ئازغۇنلۇققا باي تىل تەۋەككۈلچىسى بىلەن، مەلۇم بىر ئىپادىلەش شەكلىگە ياكى بىرخىللا سۆز ئويۇنىغا بېرىلگۈچى مۇقىم «يېڭى» ئەنئەنىچىنى ئۆزئارا پەرقلەندۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. ئالدىنقىسى، ھەرقانداق مەنىنىڭ ۋاقىتلىقلىقىنى سېزىشكە باشلىغىنى ئۈچۈن، ئۆزىنى يېڭىلاشقا، داۋاملىق يېڭىلىق يارىتىشقا كۈچەيدۇ. ئۇنىڭ تېكىستلىرىدە مەۋجۇدىيەت ھەققىدىكى ساددا ئويلىنىش ۋە ئىلاھىي تەشۋىشلەر سالماقلىق ئورۇندا تۇرىدۇ. شۇڭا، ئۇنىڭ ئاداققىي نىشانىنى، يېڭى شېئىرىيەتتىن ئىبارەت تەشۋىش ماكانىغا مۇۋاپىقەتلىك تۇتاشقان دەپ پەرەز قىلىشقا بولىدۇ. كېيىنكىسى بولسا، ئۆزى قوزغىلىپ چىققان ئەنئەنىۋي شېئىر ئۇقۇمىدىن يېڭى شېئىرىيەت ئۇپۇقىغا بىرئاز سىلجىغان بولسىمۇ، ئىچ - تېشىنى قاتمۇقات ئورىۋالغان كونا ئىجتىمائىي كىملىك ۋە ھەقىقەتلەرنىڭ تەرتىپلەندۈرۈش تەسىرى تۇپەيلىدىن ئىچىنى تېڭىشاشقا مۇۋاپىق بولالمايدۇ، ھەمدە ئالدىدىكى مەۋھۇملۇققا قەدەم ئېلىشقا

ئۇيغۇر گۈزەللىكى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

جۈرئەت قىلالمايدۇ. ئۇلاردىكى قورقۇنچ، ئىچىدىن ئەمەس، تاشقىرىدىن، يەنى ئارقا تەرەپتىن كېلىدۇ.

مەسىلىگە مۇشۇنداق قارىغاندا، شېئىرىي تىل ــ ئويلىنىش، يەنى ئىچىنى تىڭشاشنى تەقەززا قىلىدۇ. ئويلىنىش يارىتىشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. ئەمما، تىل پارچىلاش ھەرىكىتى ياكى سۆز ئويۇنى، ئويلاش (سىرتىغا تىڭشىلىش) نىڭ مەھسۇلى بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇئەييەنلىك، ئېنىقلىق، تەرتىپ ۋە چۈشەنچە كۈندۈزى باركى، ھەرگىزمۇ يارىلىشچان شېئىرىي سەرخۇشلۇق ۋە تىلنىڭ مەرىپەت كېچىسى يوق.

دېمەك، شېئىرىي گۈزەللىك ياكى تىلدىكى ئېستېتىك بوشلۇق، پەقەت تىلغا ئويلىنىشتىن ئىبارەت ئېھتىماللىق كېچىسىدىلا مەۋجۇتتۇر. بۇنداق ئېھتىماللىق لەھزىسىگە يېتىش ئۈچۈن، بىز، تىلنى خاتىرىلەۋاتقان سۆزلەرنىڭ مەنە پىرىنسىپىغا ئالاھىدە دىققەت قىلىشىمىز كېرەك. سۆزلەرنىڭ مەنە پىرىنسىپى، شېئىرغا كىرگەندە قايتا تۈزۈلىدۇ. يەنى، سۆزلەر شېئىرغا كىرگەندە ئۆزلۈكتىكى بارلىق مەجبۇرىيەتنى ئۇنتۇيدۇ. بۇنى ئۆز ماھىيىتىدىن چىقىپ تۇرۇپ ئىزاھلىغاندا، سۆزنىڭ شېئىرغا كىرىشى، سۆز ئۈچۈن ئادەتتىن تاشقىرى خىرىس ھاسىل بولغانلىقىنىڭ رېئال بەلگىسى دەپ قاراش تېخىمۇ مۇۋاپىق. چۈنكى، شېئىردا تىلنىڭ تەييار قۇرۇلۇش ماتېرىيالى ھېسابلانغان سۆز، ئۆز ئەنئەنىسىنى يوقاتقان ھالدا ئالاھىدە بىرخىل تىل قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىدۇ. شېئىردىن ئىبارەت سىرلىق ھەمدە خەتەرلىك ئىمارەتنىڭ مەنە تەلىپىنى شەكىللەندۈرگەن قورقۇنچلۇق نۇقتىلار ئەڭ ئاۋۋال سۆزنىڭ لېكسىكىلىق مەنىسىگە ۋە ئۇنى سىغدۇرغۇچى بەلگىلىك ھەجىمىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. سۆزلەرنىڭ ئاڭ قۇرۇلمىسى يەنى ئىدىيىۋىي مەۋقەسىدە ئۆزگىرىش يۈز بەرمەي تۇرۇپ، شېئىرىي مەنىدىمۇ ئۆزگىرىش بولمايدۇ. مەنىنىڭ ئۆزگىرىشى ئۇنىڭ يېڭىلىنىشىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇڭا، شېئىردا مەنە يېڭىلىنىشى بولمىسا، ئوقۇرمەننىڭ يوشۇرۇن ئېڭى ئەسلىدىكى مۇقەددەس قائىدە - مىزانلىرىنى ساقلاپ قېلىۋىرىدۇ. كونا قائىدە - مىزان ئىچىدىكى تەپەككۇر تېنىچلىقى ماھىيەتتە ــ تېنىچسىزلىقنىڭ كونكرېت ھالدىكى ئەكسىدۇر. سۆزلەر بۇخىل تېنىچلىقتا مۇئەييەن مەنە ۋە تاۋۇش شەكلىگە ئىگە، شۇنداقلا، مەنە بىلەن شەكىل روشەن ئايرىمىلىققا مۇقىم ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بىراق، شېئىردا تېنىچلىق ياكى جىمجىتلىق سۆزلەرنىڭ ئەڭ چوڭ تېنچسىزلىقى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدىغان بولغاچقا، بۇنداق تېنچسىزلىقتا، سۆزلەرنىڭ مەنە ۋە شەكىل ئايرىمىلىقى يىمىرىلىپ ، مەۋھۇم ھەرىكەت سېخىمىسى بارلىققا كېلىدۇ - دە، سۆزلەر شېئىرىي مەنىدىكى جىمجىتلىقنى ھەقىقىي تاپشۇرۇپ ئالغۇچى ياكى تۇتۇۋالغۇچى ئوخشاش بولمىغان ھەرىكەتچان نۇقتىلار توپىغا ئايلىنىدۇ.

سۆزنىڭ شېئىرغا كىرىشىنى سۆزنىڭ شېئىرلىشىشى دەپ ئاتاشقىمۇ بولىدۇ. شېئىرغا قارىتا پوزىتسىيەسى يېڭىلانغان، مەنىگە قارىتا ئىدىيەسىدە چېقىلىش يۈز بەرگەن شائىر ئۈچۈن، ھەرقانداق سۆز ھەرقانداق ۋاقىتتا تامامەن شېئىرلاشقان تۈستە بولىدۇ. دېمەك، سۆزنىڭ شېئىرلىشىشى، سۆزنى ھاسىل قىلغۇچى تاۋۇش بىلەن مەنىنىڭ بىرلىكىدە ئىچكى تەۋرىنىش بولۇۋاتقان، سۆزدە ئەكس ئەتكەن ئەسلى ئۇقۇم غۇۋالىشىشقا يۈزلىنىۋاتقان، شۇنداقلا، سۆزگە نىسبەتەن غايىپ شەيئى ماھىيەتسىزلىكتىن ماھىيەتلىشىشكە قاراپ ماڭغان ۋە ئۇنىڭ غايىۋى ئۇقۇمى دەل ھازىردا شەكىللىنىۋاتقان كەمتۈك ھال بولۇپ، سۆزنىڭ شېئىرلاشقاندىكى ماھىيىتى ــ سۆزسىزلىك (مەۋجۇدىيەتسىزلىك) تۇر. بۇ، سۆزنىڭ لۇغەت مەنىسىدىن قۇرۇقدالغان قۇرۇق ئۆزلۈكىگە قارىتىلغان.

يۇقارقى پىكىرىمىزنىڭ مىسالى ئۈچۈن، بىز، گېرمانىيەلىك ئۇلۇغ شائىر گىيوتې (Johann Wolfgang von Goethe, 1749-1832) نىڭ «سەيياھ ۋە كېچە ناخشىسى» سەرلەۋھىلىك تۆۋەندىكى شېئىرىنى كۆرۈپ ئۆتەيلى:

بارلىق چوققىلارنىڭ ئۈستى
جىمجىت،
دەرەخلەرنىڭ ئۇچىدا
ھېس قىلىنماس شاماللارنىڭ تىنىقى،
قۇشلار
ئورماننى تېنچلاندۇرار:
سەنمۇ
ئۇزاق ئۆتمەي تېنچلىنارسەن

شېئىردا «چوققا»، «دەرەخ»، «ئورمان» ۋە «قۇش» قاتارلىق بىرقانچە ئىماگ بار. چوققىلارنىڭ ئۈستى بىلەن دەرەخلەرنىڭ ئۇچى جىمجىتلىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇلغان، شۇنداقلا، ھېس قىلماسلىق خۇسۇسىيىتى بىلەن رەڭ بېرىلگەن. گويا، ئورماننىڭ تېنىچلىقى قۇشلارنىڭ تېنچلىقنى ساقلاش ھەرىكىتىنىڭ نېمىلىكىگە جاۋاب بەرمىگەندەك، قۇشلارنىڭ نامەلۇم سۈپەتنى ساقلىشىمۇ، ئورماندىكى تېنچلىقىنىڭ مەنىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا يېتەرلىك. بىراق، تېكىستتىكى مەن ئاخىرىدا ئۆزىنىڭمۇ ئاشۇ خىل سۈپەت بىلەن بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كېتىشىنى ئىستەيدۇ. «مەن» تېكىستتىكى مەن بولۇشىمۇ، مەننىڭ كۆرۈنمەس سىمۋوللۇق چوققىلىرىدىن بىرى بولۇشىمۇ، ياكى ئورماندىكى قۇشلار توپىدىن ئايرىلغان تەنھالىق تەسۋىرى بولۇشىمۇ مۇمكىن. مەيلى نېمىلا دەيلى، مەننىڭ ئۆز ئىچىگە ئېلىۋاتقىنى ــ ئوقۇرمەننى سۆزگە يېتەكلەيدىغان يارىتىش ئاھاڭى، ئۆز ئىچىگە ئېلىنىۋاتقىنى بولسا ــ كېچىدىن ئىبارەت، سۈكۈت ۋە سەرخۇشلۇقنىڭ غايىپ سۇپىسىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. بۇ سۇپىدا ئولتۇراقلىشىدىغىنىمۇ، مەن ياكى مەزكۇر تېكىستكە مەنە تولۇقلىغۇچى يېڭى ئوقۇرمەنلەرنىڭ تەنھا يولۇچىلىقىدۇر.

ئۇنداقتا، سۆزنىڭ سۆزسىز (مەۋجۇدىيەتسىز) لىكى نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟

ئەۋلاد گۇرۇپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

بىز بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىش ئۈچۈن ئاۋۋال سۆزنىڭ ئەنئەنىۋىي ئېنىقلىمىسىدىن ۋاز كېچىشىمىزگە توغرا كېلىدۇ. چۈنكى، كونا ئېنىقلىمىدا سۆز ـــ تاۋۇش بىلەن مەنىنىڭ بىرلىكى دەپ قارىلىدۇ. بۇ ھۆكۈمدىن بىز تاۋۇش ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ يۈرگەن ۋە غايىۋىي ۋەزىپىلەرنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئۆزئارا ھەمكارلاشقان «مەنە» نىڭ ئاللىقاچان بار بولغان، كىشىلەر تەرىپىدىن مېغىزى بىلەن ھەجىمىگە ئېنىق چەك قويۇلغان تەييار ئاتالما ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالىمىز. شۇنداقلا، ئۇنىڭ قارشىسىدا، تەسۋىرلەش ۋە بەرداشلىق بېرىش ناھايىتى قىيىن بولغان «مەنىسىزلىك»نى ئۇچرىتىمىز. دېمەك، سۆزسىزلىك ـــ «مەنە» ئۈچۈن ئېيتىلغان يۇقارقى «بار»لىق بىلەن «يوق»لۇقنى سەرخۇشلۇق بىلەن بېرىكتۈرۈپ، مەنىنى پۈتۈپ بولغان ئىدىيىۋىيلىكتىن تېخىچە بولۇۋاتقان، پۈتمەيۋاتقان، ئىدىيىسىز، كاۋاك ھالەتكە قايتۇرۇپ كېلىشتۇر. شۇڭا، بىر تىل ئۇستازى سۆزنى «گەپ» ۋە «سۆز»دىن ئىبارەت ئىككى كاتېگورىيەگە بۆلۈۋېتىدۇ. چۈنكى گەپ يەنى ئېنىق بىر چۈشەنچىنى ھۆكۈم ئارقىلىق يىگانىلاشتۇرماقچى بولغان مۇئەييەن تاۋۇش بىرلىكى، ئېيتىلغان ھامان ۋەزىپىسى ئاخىرلىشىدۇ. ئۇنىڭدا دېئالوگقا ئورۇن بولمايدۇ. ئۇ، مەنىنى ئاللىقاچان بار بولغان نەرسە دەپ قاراش ئارقىلىق ئۇنى كېڭەيتمەكچى، ئومۇملاشتۇرماقچى، ئوقۇرمەننىڭ ئاڭ مۇئەسسەسەلىرىگە قەدەر مەجبۇرى تاڭماقچى بولىدۇ. بىراق، سۆزدە ياكى مەن يۇقىرىدا شەرھىيلەۋاتقان سۆزسىزلىك (سۆزنىڭ شېئىرلىشىشى)تە ھەرقانداق چۈشەنچىنىڭ ئېھتىماللىقى ئالدىنقى شەرت قىلىنغان ھالدا، ئېيتىلىش بىلەن تەڭلا مەنە يارىلىشقا يۈزلىنىدۇ، ھەمدە ئوقۇرمەنلەرنى ئىجادىي ھالەتتە ھەمكارلىشىشقا چاقىرىدۇ. شۇنداقتىمۇ، سۆز ئېيتىلىپ بولۇنسىمۇ مەنە پۈتمەيدۇ. ئۇ، باشقا سۆزلەرنىڭمۇ ئېيتىلىشىغا (دېئالوگقا كىرىشىگە)، شۇ ئارقىلىق مەنىنى بىرلىكتە بار قىلىشقا، پۈتمەيۋاتقان مەنىنى پۈتۈنلەشكە مۇھتاج بولىدۇ.

سۆزلەرنىڭ مەنە پۈتۈمى ھەققىدىكى تەتقىقات غەرب تىلشۇناسلىقىدا قۇرۇلمىزىم، تىل پىسخولوگىيەسى ، سەنئەت لوگىكىسى قاتارلىق پەن ئېقىملىرىدىن پايدىلانغان ئاساستا ئۆزىگە خاس مېتودنى بارلىققا كەلتۈرگەن بولسىمۇ، بۇ خىل مېتودنىڭ يەنە بىر يۈزى يەنىلا شېئىرىي تىل ئارقىلىق ئاشكارىلىنىدىغان مەنە ئېھتىماللىقىنى ئۆزىنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچى قىلىپ تاللىۋالغان. بۇ خىل شېئىرىي ئىستراتېگىيە بىزگە ئارگېنتىنالىق مەشھۇر شائىر، يازغۇچى ۋە تەرجىمان ـــ بورخېس (Jorge Luis Borges, 1889 - 1986) نىڭ «ئەتىرگۈل» ناملىق شېئىرىنى ئەسلىتىدۇ:

ئەتىرگۈل
مەن ئۇنىڭ خازان بولۇش ئىستىكىنى مەدھىيەلەيمەن
ئېغىرلىقى، خۇشپۇرىقى تېخىچە ساقلانغان ئەتىرگۈل
كېچىنىڭ
نۇرلارنى تىرىك يۇتۇۋالىدىغان قاپقاراڭغۇ باغچىسىدىكى
ئەتىرگۈل
ھېچنەنىڭ گۈللۈكىگە بەھۇزۇر ماكانلاشقان زاۋال ئەتىرگۈلى
ئەپسۇن ئارقىلىق
خىمىيەۋى تەجرىبىلەر ئارقىلىق غەلىتە رەۋىشتە پەيدا
بولىدىغان ئەتىرگۈل
پارىسلارنىڭ ۋە ئارىستو نىڭ ئەتىرگۈلى
لەھزىنىڭ توپلاشمايدىغان ۋە قايتىلانمايدىغان ئەتىرگۈلى
لەھزە ئەتىرگۈلىدىكى ئەتىرگۈللۈكنىڭ ئەتىرگۈلى
تۇنجى قېتىم ئەپلاتونچە سەرپ قىلىنىشقا باشلىغان
مېنىڭ غالجىرانە قىزغىنلىقىم بىكارغا كېتىدىغان قارىغۇ
ئەتىرگۈل
ئەي، ھېچنېمە ئەتىرگۈلى!

شائىر بۇ شېئىردا «ئەتىرگۈل» دىن ئىبارەت ھادىسىۋى ئۇقۇمنى تاللىۋېلىش ئارقىلىق، شېئىرىيەتنىڭ «مەنە» ئېقىنىغا ئىشارە قىلغان. دېمەكچىمىزكى، شېئىرىكى «ئەتىرگۈل» ـــ ئىنسانىيەتنىڭ ئىپتىداسىدىن باشلانغان جەۋھەر ئىزدەش قىزغىنلىقىنىڭ سىمۋولى بولۇپ، بارلىق شائىرلار، شۇنداقلا، ھەقىقەت ئىزدىگۈچى پەيلاسوپلار ئۇرۇنغان نەرسىنىڭ پەقەت بىرلا «مەنە» ئىكەنلىكى، بىراق، ئۇنىڭ تۇيۇلۇش ۋە بىلىنىش شەكلىنىڭ سانسىزلىقى تەسۋىرلەنگەن . شۇڭا، شائىر «ئەتىرگۈل»نى «ھېچنەنىڭ گۈللۈكىگە بەھۇزۇر ماكانلاشقان» دەپ مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ. بۇنداق مۇئەييەنلەشتۈرۈش ئەمەلىيەتتە، ئۇنى يوقلۇققا قويۇشنىڭ شېئىرىي شەكلى بولۇپ، جەۋھەرنىڭ قۇرۇقلىقى ياكى يوقلۇقى شائىرنى ئىزتىراپقا سېلىۋاتقان ئاساسلىق سەۋەبتۇر. مانا مۇشۇ ئىزتىراپ تۈپەيلىدىن شائىر ئەڭ ئاخىرىدا، مەنىنىڭ يوقلۇقىغا ياكى پۈتمەيدىغانلىقىغا قارىتا، ئۆز ئۇرۇنۇشلىرىنى بىكارغا كەتكۈزۈۋېتىدىغان «قارىغۇ ئەتىرگۈل» دەپ جاكارلايدۇ.

بۇ مۇلاھىزىلەردىن شۇنداق يەكۈن چىقىرىشقا بولىدۇكى، شېئىر ـــ سۆزنىڭ گەپ ھالىتىدىن قۇتۇلۇپ، سۆزسىزلىككە تۇتۇلۇشىدۇر. شۇڭا، شېئىرنىڭ دەسلەپكى خاتىرىلىگۈچىسى بولغان شائىردىن باشلاپ ئۇنىڭ يېڭى ئوقۇرمەنلىرى ياكى دېئالوگ ئىشتىراكچىلىرىگىچە، ئورتاق ھالدا مەنىسىزلىكتە مەنە يارىتىش يەنى مەۋجۇدىيەتسىزلىكتىن مەۋجۇدىيەتكە ئۇرۇنۇش شەرىپىدىن ئورتاق بەھىرلىنەلەيدۇ.

ئۆزگىچىلىك بىرلىكنىڭ كۆپلۈكىدىن دېرەك بەرگىنىدەك، شېئىرلاشقان ھەربىر سۆز سۆزلەرنىڭ ئۆزگىچىلىكىدىن بېشارەت بېرىدۇ - دە، تىل قۇرۇلۇشىدىن ئىبارەت غايەت زور ئېھتىماللىق ۋە مەنە يارىلىش مەيدانى ئىلگىرى ئېيتىلىپ بولۇنغان ياكى مەۋجۇت بولغان سۆزلەرنى ئۆزىگە سۆزسىزلىشىشكە چاقىرىشتىن سىرت، تېخىچە بولۇۋاتقان ۋە بولۇپ باقمىغان سۆزلەرنىمۇ يارىلىشقا رىغبەتلەندۈرىدۇ. شۇڭا، شېئىرنىڭ بىرىنچى خاتىرىلىگۈچىسى ھېسابلانغان شائىردىن باشلانغان يېڭى ئوقۇرمەنلىك ھەرىكىتىگە قاتنىشىش ئۈچۈن، چوقۇم سۆزنىڭ ئەنئەنىۋىي مەنىسىگە بولغان مۇقىم چۈشەنچە ياكى تەجرىبىيىۋىي ئىشەنچنىڭ ئورنىنى

ئەۋلاد گۇرۇپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

سۆزنىڭ ئېھتىماللىق ئۇستىدىكى بولۇۋاتقان مەۋھۇم مەنىسىگە تىكىلگەن ياريتىش تەشۋىشى ئىگەللىشى كېرەك. بۇ، بىزنىڭ ئۇيغۇر يېڭى شېئىريىتى ھەققىدە چوڭقۇنىش ھاسىل قىلىشىمىزغا پايدىلىق بولۇپلا قالماي، يەنە، كۆنۈككەن كونا تەپەككۇر ئادىتىمىزنى يېمىرىپ تاشلاپ، ماھىيەتلىك مەسىلىلەر ھەققىدە دادىللىق بىلەن پىكىر يۈرگۈزۈشىمىزگىمۇ ئىجابىي تەسىر كۆرسىتىدۇ. بىز پەقەت شېئىري تىلنىڭ نېمىلىكىنى بىلىپ يەتكىنىمىزدىلا، ئاندىن سۆزدىمۇ قۇدرەت بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىيالايمىز. چۈنكى، ھەربىر سۆزنىڭ قۇدرىتى چوقۇم شۇ سۆز ۋەكىللىك قىلىۋاتقان تىلنىڭ ئالەمشۇمۇل كېلەچەكىدىن ئالدىنئالا بېشارەت بېرىشتىن سىرت، ئىنسانىنىڭ ئىندىۋىدۇئال خاراكتېرىنى ئەسلى يۆلىنىشىگە قايتۇرۇپ، ئۆزگىچىلىكىمىزنى مەنىۋي كاپالەتكە ئىگە قىلىشتا غايەت زور ئىجابىي رول ئويناىدۇ.

شېئىرلار

ئوسمانجان مۇھەممەد پاسىئان

بۇقا گۆشى

گۆشلەرنىڭ ئىچىدىكى قۇۋۇۋەتلىك گۆشىمەن،
قان ھالەتتە دەردىڭنىڭ رەڭگى.
بىر ئايالغا پاتمىغان ئەردەك،
پاتمىغانسەن جېنىڭغا بەلكى...

سېنى سويغانلار سۈكۈتتە تۇرسۇن،
سېنى يېگەنلەر قەرز قايتۇرسۇن.
بەك قاتتىق ياشايسەن، كەسكىن ئۆلىسەن،
ھاياتىڭغا مۇبارەك بولسۇن...

ئىككى قىز بۇقا دەپ تىللىدى مېنى
ئالقىنىمدا تۇرسىمۇ جېنى...
شۇئان بەدىنىمدە چىڭقىلىپ كەتتىم،
ئۇلار تۆتۈپ قالاتتى مۆرەشلىرىمنى...

بۇقىنىڭ شاھلىقى بۇقىلىقىدا
بۇقىغا تۇمەنمىڭ كالىلار پىدا
قىيپاش ياشىغان، مايماق جان بەرگەن
بۇقا بولالمىغان ئەرلەر ئەلۋىدا...

بۇگۈن ئۆينىڭ ئالدىدا بۇقا ئۆلتۈرۈلدى
شەھەرلىكلەر ئۇنىڭ گۆشىنى تالىشىپ يېدى
يول قانىنىڭ تەمىدە سىلكىنىپ كەتتى
ماشىنىلارنىڭ مېڭىشى ئاستىلاپ قالدى

بىنالار يوشۇرۇن قاراشتىن بېشىنى كۆتۈردى
پەلەمپەي ساناۋاتقان ۋىجىك ئەرلەر
كالتىسىي تولۇقلىمىسا بولمايدىغان سۈلياۋ بالىلار
ئۇ يەر بۇ يېرىنى سېغىن كالىدەك ئېچىۋەتكەن بىر تۈركۈم
ئايالىلار
ھەقىقەتەن بۇقا ئىكەن دېدى...

بۇقا گۆشى شەھەرگە كىردى
بىر دەۋر ئاخىرلاشتى...

(«تەڭرىتاغ»ژۇرنىلى 2006 -يىللىق 4 - سانىدىن ئېلىندى)

پوزىتسىيە

ئەگەر سەن چىڭقى چۈشنى ئىگىلىسەڭ
مەن يېرىم كېچىنى ئەكىلىپ سېنى ئويغىتىمەن

ئەگەر ئاي ۋە يۇلتۇزلارنى ماڭا تاقاپ
كېچىگە ئىشەنچ ئەۋەتسەڭ،
ئازاپخور بۇلۇتلىرىم بىلەن يورۇتقۇچى ئەينەكلەرنى ياپمەن

ئەگەر ماڭا بىرنەچچە ئاسمان ئىسسىقلىقىڭ بىلەن
گۈلدەستە تەييارلىساڭ
مۇز تەڭرىلىرىنى ئۈستۈڭگە قويۇۋېتىمەن

ئەگەر مېنى سەھەرگە تاپشۇرساڭ
سېنى كىچىك زۇلمەت قىلىپ كېچىدىن چىقىرىمەن.

تاش ۋە نامەلۇم قۇشتەك

ئاۋاز سۈكۈتكە دېدى :
— بىز ماڭايلى!
سۈكۈت ئاۋازغا قارىدى :
— ئۇنداقتا ئاۋۇ ئادەمنى ئېلىۋالايلى!

مەن
نامەلۇم قۇشلاردىن سىرت
ئاۋاز بىلەن سۈكۈتكە قوشۇلۇپ
كىشىلەر تاڭلاردەك قېچىۋاتقان بىر قويۇق ئورمانغا كىردىم
ئاۋاز بارلىق رەڭلەرنى بۇزغانچە
مەندىكى ئاۋازنى ئېلىپ قايتىپ كەتتى
سۈكۈت ئورماننى ئاخىرقى قېتىم جىمجىتلۇرغاندىن كېيىن
سۈكۈتۈمنى ئەگەشتۈرۈپ
ئورمانىنىڭ داۋامىنى پۈتكۈزۈش ئۈچۈن
ئۇيۇقتا ھاڭ ياسىغىلى غايىپ بولدى

مەن
شۇنىڭدىن بېرى

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
www.uyghurkitap.com
www.ewlat.org
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

ئۇلارنىڭ ئىككى تەرەپتىن تەڭلا كېلىشىنى
تاش ۋە نامەلۇم قۇشتەك بىھۇدە ساقلايدىغان
ئېزىققان شامالغا ئايلاندىم

مەن بەئەينى بىر دادا

مەن بەئەينى بىر دادا
قاراڭغۇ تومۇرلارنى تولدۇرۇۋاتقان
ئۇلارنىڭ يۆنۈلۈشىنى ھەر تەرەپكە ئۆزگەرتىۋاتقان

تومۇرلارنىڭ يىلتىزىنى بىرنەرسە تارتىپ تۇرار
بوشلۇقتىن ئۆتكۈزۈلگەن
ھەمدە ئۇپۇقنى ئوڭۇشلۇق سۈمۈرىۋالغان بىر نەرسە
ئۇندا سۆيگۈ يوق
ئۇندا بارى پەقەت پەرەز ھەيكىلى
دېمەك ، ئۇ بىر بولۇمسىز ھەيكەل
دەل مۇشۇ يەردە
مەن ئۇنىڭ دادىسى
بىراق
يۇلتۇزلار
ئۇنى «تەڭرى ..... تەڭرى »دەپ چۇقان سېلىشار...

بارماقلىرىڭنى دېڭىزىمغا سال

ئاۋازىڭنىڭ ئەگمىسى
ھەقىقەتەن ئېچىنىشلىق تەرزدە سۇندۇرۇلغان
كۈنپېتىش تەرىپىڭنىڭ ئەتىر قۇشلىرى
بېلىمدىن قايتا - قايتا زەھەرلەنگەن،
مېۋىلەردىن قۇراشتۇرۇلغان پۇتۇڭنىڭ بۇلۇتسىز ئاسمىنىدا
قۇرغاقچىلىق يامغۇرى...
شۇڭا ، ئىككىلەنمە !
بارماقلىرىڭنى دېڭىزىمغا سال - دە،
قىيسايغان تۇرخۇنلارنى تارتىپ چىققىن
يۇلتۇزلىرىڭنى كۆمۈۋېتىپ ئۇزۇن ئېيىمدا ئولتۇر
بىراق
چۈشىمىزنىڭ لېۋىدە
ئۇخلاۋاتقان شەبنەملەر ئۇرۇق تۇتۇپ بولغىچە
ئويغانما !

چاۋاكلىرىڭ

چاۋاكلىرىڭنىڭ دېرىزىگە ئېقىپ چۈشۈشىنى ئويلىمايمەن
چاۋاكلىرىڭنىڭ يالتىراپ قېتىۋېلىشىنى ئويلىمايمەن
چاۋاكلىرىڭ
دېرىزىنى پاك - پاكىز ئۆچۈرىۋەتكەن چاۋاكلىرىڭ
قاپقارا قورسىقىم ئۈستىدە
يالتىرىماقتا...

ھېچكىم

روھىم بىلەن تېنىم
ئۆزلىرىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇغان ھالدا
ئۈستىلىمدىكى كىتابلارنى رەتلەۋاتقاندا
ئۇلارنىڭ
مېنى كۆرمىگەن ئۆمرىدىن پايدىلىنىپ
ھەممىنى قالايمىقانلاشتۇرىمەن...

روھىم بىلەن تېنىم
تاكى ئۆلگىچە ماڭا ئىشلەپ بېرىدۇ.

ئاۋازىڭ مەڭگۈ يېتىپ بارالمايدىغان

ئەي، چىرايىمنى ئۆزۈمگە قايتۇرۇپ بېرىدىغان كەچ
ئەي، ماڭىدىغان ، ئەمما يول ھاسىل قىلمايدىغان يولۇچى
ئەي، كارىۋاتنىڭ چوقۇرلۇقىدىن قېچىپ چىققان تەنھا
دولقۇن
ساڭا، ئاۋازىڭ مەڭگۈ يېتىپ بارالمايدىغان
ئىسىمسىز بىر ناخشا بىلەن سالام يوللايمەن
سېنىڭ يىراقلىقىڭ يوللىغانلىرىمنىڭ يىراقلىقىدىنمۇ كۆپ
يىراق
بىراق، بىز نەقەدەر يېقىن - ھە !
بۇلۇتلارنى بىللە كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان
ئارىمىزغا يولۇچىلىقتىن باشقىنى تېرىمايدىغان
مەڭگۈ بىر - بىرىمىزنى ئىزدەپ تاپالمايدىغان

كۆچمەن

قورقۇمسىراپ كېتىۋاتقان كۆلەڭگىلەرنى
توختىتىمىز
ئولاردىن تۆكۈلىۋاتقان تۇپراقنى توختىتىمىز
ھەمدە
كۆلەڭگىلەرنىڭ قاراڭغۇسىدا توپلىشىپ تۇرىمىز
بىزنى
پەيلىرىدە
مەڭگۈ كۆرۈشەلمەيدىغانلارنىڭ تەلپۈنۈشلىرى قېتىپ قالغان
بىرلا قاغا قوغدايدۇ

مېنىڭ تىلىم

مېنىڭ تىلىم - پەسىللەرنى قاماشتۇرىدىغان تىل
ئەي، كۈزنى قەبرەڭلەرگە ئېلىپ كىرگەن سوغۇق كېمىلەر
بىزنى كۆردۈڭلارمۇ؟
قارا بېلىق كېچىسىدەك باشلىرىمىزدىن ئۈزۈپ ئۆتتۈڭلار
ئەمدى، ئۈستىمىزدە تورلىرىڭلار قارىيار
تورلارنى تارتىۋالغان ئۆلۈمۈڭلار قارىيار.

ئەۋلاد گۇرۇپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى